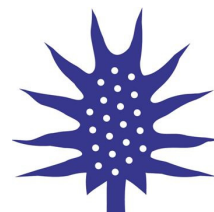


Aan: Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
Postbus 20019
2500 EA 's-Gravenhage



Betreft: uw nummer 202200019/1/R1
Bp. IJburg 2^e fase - Strandeiland

Amsterdam, 27 mei 2022

Edelachtbare heer/vrouwe,

Hierbij reageren we op het verweerschrift van 08-03-2022 van Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V. namens de gemeenteraad van Amsterdam.

We beginnen met een paragraaf 'Samenvatting'. Daarna lopen we het verweerschrift van begin tot eind door en geven we aan de hand van citaten uit het uit het verweerschrift ons commentaar.

SAMENVATTING

Na enkele jaren van stilstand in de ontwikkeling van IJburg, is deze in 2016 met de bebouwing van Centrumeiland weer opgestart. En nu is er een nieuw bestemmingsplan voor Strandeiland. De komst van nieuwe woningen impliceert de komst van nieuwe bewoners en daarmee de behoefte aan sportvelden. Bewoners kunnen hopen dat het gemeentebestuur daar in voldoende mate in voorziet, maar ze hebben er geen recht op. Het voorzien in voldoende sportvelden is geen wettelijke taak van de gemeente.

De Amsterdamse Sportnorm

In het verweerschrift staat dat in het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland het aantal m² aan sportvelden op IJburg 2^e fase is bepaald aan de hand van de 'Amsterdamse sportnorm'. Deze norm zegt dat er, afhankelijk van het 'woonmilieu' van een buurt, 2, 5 of 9 m² aan sportvelden per woning moet zijn.

Op Strandeiland wordt de bouw van 8.000 woningen in een 'groenblauw' woonmilieu voorzien. Daarvoor zouden volgens de cijfers van de sportnorm $8.000 \times 9 = 7,2$ ha aan sportvelden moeten komen. Het grootste deel daarvan zou, samen met de sportvelden voor de bewoners van Centrumeiland, op Buiteneiland komen. Het voorliggende bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland gaat dus niet alleen over Strandeiland, maar net zo goed over Buiteneiland.

Het hanteren van de cijfers van de sportnorm heeft het voordeel van de eenvoud. Als je het woonmilieu kent en het aantal woningen kom je vanzelf uit op het gewenste aantal m² aan sportvelden. Het geeft haast de indruk van toegepast wetenschappelijk onderzoek.

Over hoe de sportnorm tot stand is gekomen lezen we echter niets.

De beleidsnota die daarop betrekking heeft,¹ lijkt op het punt van hoe een 'woonmilieu' wordt bepaald, tekort te schieten. In het verweerschrift wordt namelijk voor Centrumeiland een ander woonmilieu genoemd ("*gemengde stadsbuurt*") dan in de Projectnota Buiteneiland ("*groenblauw*").² Als de typering in de Projectnota Buiteneiland juist is, zou er op Strandeiland en Buiteneiland geen 8,4 ha aan sportvelden moeten komen, zoals in het voorliggende bestemmingsplan staat, maar 9 ha.

Met alleen het toepassen van de juiste cijfers volgens de sportnorm wordt echter nog niet voldaan aan de voorschriften in het beleidsstuk over de sportnorm. In het beleidsstuk staat namelijk dat ook gekeken moet worden naar de context van het projectgebied: "*De al aanwezige voorzieningen (of het*

¹ Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen, 09-01-2018, vastgesteld door het college van B&W op 30-01-2018

² Projectnota Buiteneiland, vastgesteld door het college van B&W op 24-08-2021

tekort hieraan), zowel binnen de plangrenzen als aangrenzend, moeten meegenomen worden in het bepalen van de concrete opgave.“ Dit betekent dat men bij de bepaling van de hoeveelheid m² aan sportvelden op IJburg 2^e fase óók rekening moest houden met de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van het naastgelegen IJburg 1^e fase.

Dat is echter in het voorliggende bestemmingsplan bewust niet gebeurd.

‘Tekort’ aan sportvelden voor IJburg 1e fase

Volgens het verweerschrift zijn er voor de bewoners van IJburg 1^e fase te weinig sportvelden.

Die conclusie wordt getrokken uit de aanwezigheid van wachtlijsten bij de sportverenigingen in het Diemerpark.

Het college van B&W zet zelf al vraagtekens bij de betrouwbaarheid van gegevens over wachtlijsten.

Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023

De perceptie van wachtlijsten bij de sportverenigingen in het Diemerpark ligt ten grondslag aan een besluit dat verstrekkende gevolgen blijkt te hebben voor de bepaling van de hoeveelheid m² aan sportvelden op IJburg 2^e fase. Dat besluit is de vaststelling van het Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023³ met daarin de zin: *“Uitbreiding van sportpark IJburg met vier sportvelden om wachtlijsten weg te werken”*. (*“Sportpark IJburg”* is de naam van het sportterrein in het Diemerpark.)

In plaats van zes, zouden er in het Diemerpark dan tien sportvelden komen.

Kort daarvoor al, in de begroting voor 2019⁴, stelde de gemeenteraad al een voorbereidingskrediet beschikbaar voor deze uitbreiding. Opmerkelijk daarbij was dat in de motivatie daarvoor niet alleen gewezen werd op de wachtlijsten van de sportverenigingen, maar ook: *“In de directe omgeving (IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland) zullen de komende jaren nog veel woningen worden gebouwd”*. Maar om te kunnen voldoen aan de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland werd toch de Amsterdamse sportnorm gehanteerd?

Volgens het verweerschrift was het besluit over het plan voor uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark de reden om in het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland geen rekening te houden met het (vermeende) tekort aan sportvelden op IJburg 1^e fase.

Plan voor uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark

Geen rekening houden met het (vermeende) tekort aan sportvelden op IJburg 1^e fase bij de bepaling van de hoeveelheid m² aan sportvelden op IJburg 2^e fase getuigt van puur opportunisme. Er is immers nog lang niet besloten dat het sportterrein in het Diemerpark uitgebreid kan worden.

Uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark is binnen het vigerende bestemmingsplan IJburg 1^e fase niet mogelijk. Het Diemerpark is onderdeel van de Amsterdamse Hoofdgroenstructuur. De Technische Adviescommissie Hoofdgroenstructuur (TAC) die moet adviseren over initiatieven in de Hoofdgroenstructuur, bracht al twee keer een negatief preadvies af over het plan voor uitbreiding van het sportterrein.

Het Diemerpark heeft van alle parken in Amsterdam de grootste biodiversiteit. Onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de gemeente, toont aan dat het uitbreiden van het sportterrein substantiële aantasting van de biodiversiteit tot gevolg heeft. Dat is in strijd met gemeentelijk beleid.

Het parkeren en autoverkeer voor de huidige (zes) sportvelden in het Diemerpark levert nu al grote veiligheidsproblemen op. Na talloze onderzoeken is er nog geen schim van uitzicht op een bevredigende oplossing daarvoor. Die problemen zouden door uitbreiding naar tien velden alleen nog maar groter worden. Daarnaast zijn, om het uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark mogelijk te maken, nog tal van vergunningen nodig.

³ Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023, vastgesteld door de gemeenteraad op 23-01-2019

⁴ Begroting 2019 gemeente Amsterdam, 19-09-2018, vastgesteld door de gemeenteraad op 11-10-2018

Dan veranderen we toch gewoon de visie / het beleid...?

Uit het verweerschrift blijkt dat het college van B&W het plan voor uitbreiden van de sportvelden in het Diemerpark echter *coûte que coûte* wil doorzetten. Het schuwt er niet voor om daarvoor regels voor fatsoenlijke besluitvorming te negeren: in plaats van afzien van het plan omdat het niet in het beleid past, past men het beleid aan.

Namens het college is, o.a. met dit doel, een nieuw Beleidskader Hoofdgroenstructuur⁵ ontworpen. Dat heeft eerder dit jaar ter inzage gelegen en daarop konden zienswijzen worden ingediend. Op dit moment vindt de verwerking daarvan plaats. In het verweerschrift wordt het Beleidskader Hoofdgroenstructuur echter al voorgesteld als een onwrikbaar vastgesteld stuk.

Hetzelfde vindt plaats bij de visie op het Diemerpark. Omdat er meer sportvelden moeten komen vindt men de bestaande visie op het Diemerpark opeens niet goed meer. Een nieuwe visie werd gepresenteerd in een document 'Visie Diemerpark'. Ook dat lag eerder dit jaar ter inzage. En ook hierop konden zienswijzen worden ingediend die op dit moment verwerkt worden.

In het verweerschrift wordt niettemin schaamteloos aan deze CONCEPTdocumenten gerefereerd om aan te tonen dat het sportterrein in het Diemerpark probleemloos uitgebreid zou kunnen worden. Dit getuigt van minachting voor normale democratische procedures.

Verband tussen sportvelden in het Diemerpark en IJburg 2^e fase

In het verweerschrift staat dat uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark "*volledig los*" gezien moet worden van de ontwikkeling van Strandeiland.

Dat is een valse voorstelling van zaken.

Hierboven zeiden we al dat in de begroting 2019 uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark gemotiveerd werd met: "*In de directe omgeving (IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland) zullen de komende jaren nog veel woningen worden gebouwd*". Uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark heeft volgens deze quote dus wel degelijk te maken met de ontwikkeling van Strandeiland. De samenhang tussen de sportvelden in het Diemerpark en die op IJburg 2^e fase wordt verder bevestigd in een document Sportnorm voor de Sportieve Stad⁶, waarin staat: "*Het huidige tekort op IJburg zal worden meegenomen in de uitwerking van het sportprogramma IJburg 2*".

Dit wordt in werkelijkheid dus niet gedaan.

Het besluit om op IJburg 2^e fase geen rekening te houden met de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase legt een hypotheek op de besluitvorming over het Diemerpark.

Voor het oplossen van het (vermeende) tekort aan sportvelden in IJburg 1^e fase wordt al aan 'knoppen gedraaid' vóórdat er onderzocht is of uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark echt de beste optie is. (Dat is niet zo.) Er heeft nooit een gedegen integraal onderzoek plaatsgevonden naar wat de beste locaties zouden zijn voor de sportvelden voor de bewoners van IJburg en Zeeburgereiland, op grond van overwegingen ten aanzien van voor sportvelden relevante parameters zoals voldoende ruimte, goede bereikbaarheid (ook voor auto's en OV), mogelijkheden voor dubbelgebruik van parkeerplaatsen, enzovoort. Dit is slechte kwaliteit besluitvorming.

Projectnota Buiteneiland – Bestemmingsplan Buiteneiland?

In het voorliggende bestemmingsplan wordt er niet alleen verondersteld dat het sportterrein in het Diemerpark wel even uitgebreid kan worden, er wordt ook zomaar van uitgegaan dat er op Buiteneiland sportvelden kunnen komen. Het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase staat de aanleg daarvan evenwel niet toe. Om dit op te lossen wordt in het verweerschrift verwezen naar de Projectnota Buiteneiland. Deze nota is echter niet door de gemeenteraad vastgesteld. Een projectnota is geen plan waaraan rechten kunnen worden ontleend.

⁵ Concept Beleidskader Hoofdgroenstructuur, vrijgegeven door het college van B&W op 14-12-2021

⁶ Sportnorm voor de Sportieve Stad, Uitwerking Sportvisie 2025, 17-05-2018, vastgesteld door het college van B&W op ?

Wij vroegen waarom niet gekozen is voor de productie van een bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland + Buiteneiland. Deze vraag wordt in het verweerschrift niet beantwoord.

Zolang er geen nieuw bestemmingsplan voor Buiteneiland bestaat, zijn wij er niet gerust op dat de gemeenteraad in een volgende bestuursperiode, gaat besluiten dat er op het Buiteneiland, in plaats van sportvelden, toch maar weer woningen komen, met als gevolg dat de druk op het Diemerpark wordt opgehoogd om daarin nog meer sportvelden te realiseren.

Veel meer dan 18.000 woningen op IJburg - verdichten heeft consequenties

De gemeenteraad besloot in 1994 met IJburg een wijk met 18.000 woningen te ontwikkelen. Dit aantal werd tijdens het referendum in 1997 nadrukkelijk aan de Amsterdammers gepresenteerd.

In de daarop volgende uitwerkingsplannen werd het aantal mogelijke woningen echter steeds weer opgehoogd. Zo zijn in het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland op IJburg 2^e fase 800 woningen méér mogelijk gemaakt dan in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase.

Sluipenderwijs is het aantal mogelijk gemaakte woningen op IJburg inmiddels opgelopen naar 20.448, een toename van 13,6% ten opzichte van de 18.000 woningen in het initiële besluit over IJburg.

Dat er behoefte is aan woningen ontkennen we niet. Maar we missen wel een vorm van verantwoording daarvoor van het gemeentebestuur.

Iedere extra woning betekent volgens de sportnorm extra behoefte aan m² aan sportvelden.

Verdichten betekent enerzijds dat er meer behoefte aan sportvelden wordt gecreëerd, maar anderzijds dat er voor het realiseren van sportvelden mogelijk minder ruimte beschikbaar is.

In het beleidsstuk over de Amsterdamse referentienormen staat: *“In 2018 moet nader onderzoek uitwijzen hoe de balans met de verdichtingopgave nader uitgewerkt kan worden. Conclusie kan zijn dat niet alle ambities kunnen worden gerealiseerd.”* Wat is uit dat onderzoek gebleken?

Het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland laat in ieder geval zien dat de verdichting op IJburg in combinatie met de wens om te voldoen aan de cijfers van de sportnorm kan leiden tot een ruimtelijke ordening die niet in overeenstemming is met redelijke eisen die daaraan gesteld kunnen worden.

IJburgers hebben geen wettelijk recht op voldoende sportvelden, maar wel op een goede ruimtelijke ordening en zeker ook op fatsoenlijke besluitvorming daarover.

Aan het laatste wordt vooralsnog niet voldaan.

OPMERKINGEN PER CITAAT

Vanaf hier lopen we het verweerschrift van begin tot eind door.

Na het weergeven van een citaat uit het verweerschrift geven we ons commentaar.

De (32) citaten zijn genummerd om daar later gemakkelijk naar te kunnen verwijzen.

1. Voorgeschiedenis: Bestemmingsplan IJburg 2^e fase

1 *“Met inachtneming van bovenstaande, werd in een vroeg stadium al duidelijk dat het vigerende bestemmingsplan IJburg 2^e fase niet meer voldoet voor de ontwikkeling van Strandeiland. Een nieuw bestemmingsplan is om deze reden noodzakelijk.”* (Verweerschrift, pag. 3)

Een nieuw bestemmingsplan voor Strandeiland is dus noodzakelijk.

De plannen voor Strandeiland hebben echter ook belangrijke gevolgen voor in ieder geval de ontwikkeling van Buiteneiland. De 1.500 woningen die volgens het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase op Buiteneiland mogelijk zijn, worden in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland teruggebracht naar 500. Ook worden er in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland op Buiteneiland 5,4 ha aan sportvelden voorzien.

Dit zijn significante wijzigingen ten opzichte van het vigerende bestemmingsplan voor Buiteneiland (IJburg 2^e fase). Dat bestemmingsplan voldoet dus ook voor de ontwikkeling van Buiteneiland niet meer. Daarom is een nieuw bestemmingsplan voor Buiteneiland ten minste even noodzakelijk als dat voor Strandeiland was. In paragraaf 2.4 ‘Buiteneiland’ komen we hier op terug.

2. Reactie op de beroepsgronden

2.1 DE ZIENSWIJZENPROCEDURE

2 “De rectificatie (...) had enkel betrekking op een omissie in het (...) identificatienummer van het plan (...). Een dergelijke omissie heeft geen inhoudelijke gevolgen gehad voor het ontwerp-bestemmingsplan zelf. Te meer omdat (...) het juiste identificatienummer alsnog is gepubliceerd aan de hand waarvan het ontwerp-bestemmingsplan gedurende vijf weken gevonden kon worden.”

(Verweerschrift, pag. 3)

Gedurende vijf weken kon het ontwerpbestemmingsplan via het identificatienummer op www.ruimtelijkeplannen.nl gevonden worden.

Volgens de Awb dient een ontwerpbestemmingsplan geen vijf, maar zes weken gevonden te kunnen worden. De publicatie van de rectificatie had dan ook gekoppeld moeten worden aan een verlenging, met 1 week, van de termijn van de ter inzage ligging van het ontwerpbestemmingsplan.

We begrijpen dat de fout in het identificatienummer geen inhoudelijke gevolgen heeft gehad voor het ontwerpbestemmingsplan. De fout heeft echter wel tot gevolg gehad dat onze zienswijze, hoewel tijdig ingediend, niet op de juiste versie van de documenten gebaseerd was. In de zienswijze die wij indienden op het Ontwerpbestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland lichtten wij dit toe.⁷

Dat het ontwerpbestemmingsplan op www.ruimtelijkeplannen.nl ook op andere manieren gevonden had kunnen worden dan via het identificatienummer, snijdt geen hout. De overheid mag van burgers weliswaar enige vaardigheid verwachten in de omgang met op het ‘gewone’ publiek gerichte websites, maar www.ruimtelijkeplannen.nl is een voor een gemiddelde burger gebruiksonvriendelijke website.

2.2 SPORTVELDEN

2.2.1 De Amsterdamse sportnorm

In deze paragraaf gaan we achtereenvolgens in op het gebruik van de Amsterdamse sportnorm en de wijze waarop deze is vastgesteld.

2.2.1.1 Het gebruik van de Amsterdamse sportnorm

De gemeente heeft geen wettelijke taak om te voorzien in ruimte voor sportvelden.⁸ Het gemeentebestuur kan daar dus autonoom beslissingen over nemen.

3 “De sportreferentienorm waar appellanten op wijzen, volgt uit het beleidsstuk ‘Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen’. (...) Uit dat beleidsstuk volgt dat de sportreferentienorm moet worden gezien als een harde richtlijn die de gemeente ook als zodanig toepast.” (Verweerschrift, pag. 5)

Het beleidsstuk ‘Ruimte voor ... Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen’, is bijlage 3 bij het verweerschrift. Dit beleidsstuk wordt hier verder aangehaald als “Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm”.

Op 21-02-2018 werd de gemeenteraad geïnformeerd over het besluit van het College van B&W om in te stemmen met “de interne (als zijnde werkrichtlijn) Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen en de gelijknamige notitie.”⁹

De Amsterdamse referentienorm wordt een “interne” norm genoemd. Wat wordt daarmee bedoeld?

⁷ Onze zienswijze op het Ontwerpbestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland is bijlage 4 bij onze brief van 24-01-2022 met de beroepsgronden.

⁸ Bron: Ruimte voor ... Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen, 09-01-2018, vastgesteld door het college van B&W op 30-01-2018, pag. 11 en 26

⁹ Bron: Ter kennisneming voor de gemeenteraadcommissie Verkeer en Vervoer, Openbare Ruimte en Groen, Duurzaamheid en ICT’ Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen, 21-02-2018

Bijlage 1 bevat de kennisgeving van het besluit van college van B&W over de referentienorm.

In de kennisgeving van het collegebesluit staat: *“Van de referentienormen kan beargumenteerd worden afgeweken door het college van B&W op basis van beleidsinhoudelijke, ruimtelijke of financiële overwegingen.”*¹⁰

In het citaat (3) uit het verweerschrift staat dat de sportreferentienorm moet worden gezien als een *“harde richtlijn”*. Dit klopt niet. In het beleidsstuk ‘Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm’ staat: *“De referentienormen zijn geen harde claim waaraan rechten ontleend kunnen worden, maar een richtlijn. Maatwerk en brede afweging blijven altijd nodig. Beredeneerd, op basis van een integrale afweging kan van de referentienormen worden afgeweken.”*¹¹

Ook staat in het beleidsstuk: *“De referentienormen kunnen gezien worden als richtlijn, verdere inkleuring per gebied is altijd noodzakelijk. De al aanwezige voorzieningen (**of het tekort hieraan**), zowel binnen de plangrenzen als aangrenzend, moeten meegenomen worden in het bepalen van de concrete opgave.”*¹²

In het beleidsstuk staat verder: *“Het inpassen van de grotere sportaccommodaties en de grotere groenstructuren die niet alleen voor de buurt nodig zijn, maar ook een bovenwijkse functie hebben, is een vraagstuk dat niet altijd per projectgebied opgelost moet worden. Hiervoor moeten op stedelijk niveau keuzes gemaakt worden over waar ze een plek krijgen en wat dit betekent voor overig programma in dat gebied. (...)*

*Zowel voor groen als sport geldt dat de context van het projectgebied bepalend is voor de extra ruimte die gerealiseerd moet worden.”*¹³

Voor het vraagstuk van inpassen van *“grotere sportaccommodaties en de grotere groenstructuren”* is dus de context van het projectgebied van belang en moeten dus *“op stedelijk niveau”* keuzes gemaakt worden.

Dat betekent dat er voor het bepalen van de hoeveelheid m² aan sportvelden op Strandeiland en Buiteneiland verder gekeken moet worden dan de nauwe grenzen van het projectgebied IJburg 2^e fase. Bij het bepalen van de hoeveelheid m² sportvelden op IJburg 2^e fase had rekening gehouden moeten worden met een eventueel tekort of overschot aan sportvelden op het aangrenzende IJburg 1^e fase.

Kenmerk van de ontwikkeling van IJburg en Zeeburgereiland is dat die wijk voor wijk, buurt voor buurt plaatsvindt. Er heeft nooit een gedegen integraal onderzoek plaatsgevonden naar wat de beste locaties zouden zijn voor de sportvelden voor de bewoners van IJburg en Zeeburgereiland, op grond van overwegingen ten aanzien van voor sportvelden relevante parameters als bereikbaarheid per openbaar vervoer en auto's, parkeergelegenheid, verkeersveiligheid, mogelijkheden voor dubbelgebruik van gebouwen en parkeerplaatsen, invloed van verlichting en geluid op omwonenden, voldoende ruimte voor een goede landschappelijke inpassing van de velden, bescherming van natuurwaarden (biodiversiteit), enzovoort.

Omdat een *overall* plan voor de locaties van de sportterreinen voor de bewoners van IJburg en Zeeburgereiland ontbreekt, zijn de sportvelden op IJburg 1^e fase en Zeeburgereiland als gevolg van ad-hoc besluiten gerealiseerd of gepland. Het plan om het aantal sportvelden in het Diemerpark op te hogen van zes naar tien is daar een voorbeeld van. Wij vragen hier al geruime tijd aandacht voor van het gemeentebestuur. De recreatie- en buitensportvoorzieningen op IJburg en Zeeburgereiland waren

¹⁰ Bron: Ter kennisneming voor de gemeenteraadscommissie Verkeer en Vervoer, Openbare Ruimte en Groen, Duurzaamheid en ICT' Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen, 21-02-2018

¹¹ Bron: 'Ruimte voor ... Amsterdamse referentienorm', pag. 13

¹² Bron: 'Ruimte voor ... Amsterdamse referentienorm', pag. 4

¹³ Bron: 'Ruimte voor ... Amsterdamse referentienorm', pag. 17

het onderwerp van een rapport dat we in 2019 aanboden aan de gemeenteraad.¹⁴ Daar kregen we van het gemeentebestuur slechts een oppervlakkige reactie op, waarin niet echt ingegaan werd op onze opmerkingen.

Bijlage 2 bevat ons rapport 'Recreatie- en buitensportvoorzieningen op IJburg en Zeeburgereiland'.

Bijlage 3 bevat de reactie van het gemeentebestuur op ons rapport 'Recreatie- en buitensportvoorzieningen op IJburg en Zeeburgereiland'.

We concluderen het volgende.

- Er bestaat geen wet die zegt dat de gemeente verplicht is voor sportvelden te zorgen. Een gemeentebestuur mag daar zelf beleid over vaststellen.
- Er heeft nooit integraal onderzoek plaatsgevonden over de beste locaties voor sportvelden voor de bewoners van IJburg en Zeeburgereiland.
- De hoeveelheid m² aan sportvelden op Strandeiland en Buiteneiland is ontleend aan de referentienormen in het beleidsstuk 'Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm'. De referentienormen vormen een richtlijn waarvan beargumenteerd afgeweken mag worden op basis van "*beleidsinhoudelijke, ruimtelijke of financiële overwegingen*".
- In het beleidsstuk is voorgeschreven dat ten aanzien van "*de grotere sportaccommodaties*" op stedelijk niveau keuzes moeten worden gemaakt.
- Volgens het beleidsstuk 'Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm' had bij het bepalen van de hoeveelheid m² aan sportvelden op IJburg 2^e fase een (eventueel) tekort aan sportvelden aangrenzend aan de plangrenzen (= IJburg 1^e fase) meegewogen moeten worden. In dit verband is relevant dat het bestuur van het toenmalige stadsdeel Zeeburg in 2007 schreef dat het zich ervoor zou inzetten om een tekort aan veldsportmogelijkheden op IJburg 1^e fase te compenseren met extra sportvelden in IJburg 2^e fase, als zou blijken dat het Diemerpark daarin onvoldoende zou kunnen voorzien: "*De stedelijk wethouder IJburg heeft aangegeven rekening te zullen houden met de mogelijke aanleg van extra sportvelden in de 2^e fase.*"¹⁵

Bijlage 4 bevat de brief uit 2007 van het Dagelijks Bestuur van stadsdeel Zeeburg.

2.2.1.2 De wijze van vaststelling van de Amsterdamse sportnorm

De Amsterdamse sportnorm houdt in dat er bij nieuwe gebiedsontwikkelingen 2, 5 of 9 m² sportveld per woning moet zijn, afhankelijk van het 'woonmilieu' van een gebied/buurt.¹⁶

De bepaling van het aantal m² aan sportvelden op Centrumeiland, Strandeiland en Buiteneiland hangt dus o.a. af van de 'woonmilieus' die worden onderscheiden.

4 "*Centrumeiland kwalificeert als 'gemengde stadsbuurt'.*" (Verweerschrift pag. 5)

In het verweerschrift wordt Centrumeiland dus als een buurt opgevoerd waarvoor er 5 m² sportveld per woning zou moeten komen. In de Projectnota Buiteneiland wordt Centrumeiland echter als 'groenblauwe' buurt/wijk getypeerd: "*In 2016 werd het investeringsbesluit en stedenbouwkundig plan voor Centrumeiland vastgesteld, in 2019 die voor Strandeiland. Deze twee groenblauwe woon- en werkwijken gaan plek bieden aan 1.500 (Centrumeiland) en 8.000 woningen.*"¹⁷

Volgens de Projectnota Buiteneiland zou er voor Centrumeiland dus rekening gehouden moeten worden met 9 m² sportveld per woning.

¹⁴ Recreatie- en buitensportvoorzieningen op IJburg en Zeeburgereiland, in opdracht van Natuurlijk IJburg en Vrienden van het Diemerpark, 18-03-2019. Dit stuk is op 17-04-2019 aangeboden aan de gemeenteraad (commissie Ruimtelijke Ordening).

¹⁵ Bron: brief van het Dagelijks Bestuur van stadsdeel Zeeburg aan de fractie van de VVD, 23-10-2007

¹⁶ Bron: 'Ruimte voor ... Amsterdamse referentienorm', pag. 12

¹⁷ Bron: Projectnota Buiteneiland, vastgesteld door het college van B&W op 24-08-2021, pag. 5 en 9. Dit stuk is bijlage 1 bij het verweerschrift.

Wat is de verklaring voor het verschil tussen de Projectnota Buiteneiland (Centrumeiland is “groenblauw”) en het verweerschrift (Centrumeiland is “gemengde stadsbuurt”) in de typering van het ‘woonmilieu’ op Centrumeiland?

We hebben nergens een exacte beschrijving kunnen vinden van het algoritme dat aangeeft hoe men gekomen is aan de Amsterdamse sportnorm: 2, 5 of 9 m² sportvelden per woning en welke overwegingen daaraan ten grondslag liggen.

Waarom is de Amsterdamse sportnorm niet bijvoorbeeld 3 – 6 - 10 m², 1 – 4 - 8 m² of 2 - 5 – 7 - 9 m² per woning?

Wat is de bron van de gegevens waarop de Amsterdamse sportnorm is gebaseerd? ¹⁸

Hoe komt de typering/kwalificatie van een ‘woonmilieu’ tot stand?

In zowel het beleidsstuk Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm, als in Sportnorm voor de sportieve stad ¹⁹, als in het Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023 ²⁰, staan beschrijvingen van de onderscheiden ‘woonmilieus’. Dat er over het ‘woonmilieu’ op Centrumeiland blijkbaar verschillende opvattingen bestaan, geeft aan dat die beschrijvingen kennelijk voor meerdere interpretaties vatbaar zijn.

De relatief beperkte ruimte die in Amsterdam beschikbaar is voor de stadsontwikkeling, zorgt voor een spanning tussen enerzijds de wens om in een gebied zoveel mogelijk woningen te realiseren (verdichten) en anderzijds de wens om voldoende sportvelden te realiseren.

Verdichten betekent enerzijds dat er meer behoefte aan sportvelden wordt gecreëerd en anderzijds dat er voor het realiseren van sportvelden mogelijk minder ruimte beschikbaar wordt. In het beleidsstuk ‘Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm’ staat hierover: *“In 2018 moet nader onderzoek uitwijzen hoe de balans met de verdichtingopgave nader uitgewerkt kan worden. Conclusie kan zijn dat niet alle ambities kunnen worden gerealiseerd. Als dit het geval is dragen de referentienormen eraan toe dit inzichtelijk te maken en zal de keuze bestuurlijk worden voorgelegd.”* ²¹

Via een Woo-verzoek (voorheen Wob-verzoek) zullen we het gemeentebestuur om meer informatie vragen over het algoritme dat is toegepast bij het vaststellen van de Amsterdamse sportnorm en het onderzoek uit 2018 over *“de balans met de verdichtingopgave”*.

5 *“Ter vergelijking wijst de raad daarnaast op het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase (...). In artikel 31, onder r, van de planvoorschriften (...) is opgenomen dat voor de uit te werken ‘bestemmingen Wonen 1 en 3 - uit te werken’ en ‘Gemengd - 6 uit te werken’ (...) voor de functie ‘sport’ het cumulatieve maximum van 6 hectare in acht genomen dient te worden. Indien IJburg 2^e fase was ontwikkeld conform de uitwerkingsregels van het moederplan IJburg Tweede fase uit 2009 zou maximaal 60.000 m² georganiseerde buitensport moeten worden gerealiseerd. Door de gewijzigde inzichten over IJburg 2^e fase, wordt nu voorzien in nieuwe bestemmingsplannen waar de meest recente inzichten rondom de Amsterdamse sportnorm op van toepassing zijn. Daarmee wordt geen 60.000 m² maar 84.000 m² sport gerealiseerd op IJburg 2^e fase.”* (Verweerschrift pag. 6)

Wat hier staat is fundamenteel fout. De gemaakte vergelijking deugt niet.

Dit lichten we toe.

In het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase uit 2009 is weliswaar maximaal 60.000 m² aan ‘sport’ mogelijk in de bestemmingen ‘Wonen 1 - uit te werken’, ‘Wonen 3 - uit te werken’ en ‘Gemengd 6 - uit te

¹⁸ Als bij de bepaling van de Amsterdamse sportnorm gebruik gemaakt is van informatie over wachtlijsten die uitsluitend afkomstig is van sportverenigingen (we weten niet of dat zo is), kunnen er grote vraagtekens gezet worden bij de betrouwbaarheid van die informatie.

¹⁹ Bron: Sportnorm voor de Sportieve Stad, Uitwerking Sportvisie 2025, 17-05-2018, vastgesteld door het college van B&W op ?, pag. 6 – 7. Dit stuk is bijlage 10 bij onze brief van 24-01-2022 met de beroepsgronden.

²⁰ Bron: Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023, vastgesteld door de gemeenteraad op 23-01-2019, pag. 19. Dit stuk is bijlage 5 bij het verweerschrift.

²¹ Bron: ‘Ruimte voor ... Amsterdamse referentienorm’, pag. 17

werken', maar in termen van de Amsterdamse sportnorm gaat het hierbij om "Sport om de hoek – sport en bewegen in de openbare ruimte". Daarvoor geldt een norm van 1 m² per woning.²²

Dit is wat anders dan "georganiseerde buitensport", waarvoor een norm geldt van 2, 5, of 9 m² per woning. Georganiseerde buitensport is in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase opgenomen in de bestemming 'Sport – uit te werken'.

Daarover zien wij geen aantal m². In de toelichting bij het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase staat: "In drie gevallen worden voorzieningen in IJburg 2^e fase specifiek bestemd: sport op het Middeneiland, een begraafplaats op het Buiteneiland en cultuur op de kade van het Centrumeiland. Het sportprogramma is overeenkomstig het stedelijke Sportaccommodatieplan (2006). Sport op het Middeneiland is apart bestemd omdat het hier om veldsport gaat en vastgelegd moest worden dat het areaal slechts zeer beperkt bebouwd mag worden."²³

We vinden het zeer kwalijk dat er in het verweerschrift feitelijke onjuistheden staan.

Wat verweerder beoogt aan te tonen met het maken van een vergelijking tussen het (nieuwe) Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland (2021) en het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase uit 2009 is ons overigens niet duidelijk.

6 "De raad stelt dan ook dat het bestemmingsplan IJburg 2e fase – Strandeiland voldoet aan de Amsterdamse sportnorm." (Verweerschrift pag. 6)

Dit is de eerste van in totaal vier keer²⁴ dat in het verweerschrift staat dat in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland voldaan zou worden aan de Amsterdamse sportnorm.

Wij stellen dat in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland niet voldaan wordt aan de Amsterdamse sportnorm.

Daarvoor voeren we de volgende argumenten aan.

1. Op Strandeiland wordt de bouw van 8.000 woningen in een 'groenblauw' 'woonmilieu' voorzien. Volgens de cijfers in de Amsterdamse sportnorm zou daarvoor $8.000 \times 9 = 72.000 \text{ m}^2 = 7,2 \text{ ha}$ aan sportvelden moeten komen.

Op Strandeiland wordt daarvan slechts 3 ha mogelijk gemaakt. Dat is dus niet voldoende. De rest van de gewenste sportvelden voor Strandeiland wil men op Buiteneiland realiseren.

Volgens het vigerende bestemmingsplan voor Buiteneiland (Bestemmingsplan IJburg 2^e fase uit 2009) kunnen die sportvelden echter niet op Buiteneiland gerealiseerd worden. Weliswaar heeft het college van B&W een Projectnota Buiteneiland vastgesteld waarin de mogelijkheid van de aanleg van sportvelden op Buiteneiland is opgenomen²⁵, maar de Projectnota Buiteneiland is niet juridisch bindend: deze is niet door de gemeenteraad vastgesteld en er waren aan de vaststelling daarvan geen bezwaar- en beroepsmogelijkheden verbonden.

2. De bepaling van het aantal m² sportvelden op Strandeiland en Buiteneiland in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland is uitsluitend gebaseerd op rekenkundige exercities met betrekking tot de cijfers van de Amsterdamse sportnorm (2, 5 of 9 m² sportveld per woning, afhankelijk van het 'woonmilieu' van het gebied).

In het beleidsstuk 'Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm' is echter nadrukkelijk opgenomen dat de context van het projectgebied bij de bepaling betrokken had moeten worden: "De al aanwezige voorzieningen (of het tekort hieraan), zowel binnen de plangrenzen als aangrenzend, moeten meegenomen worden in het bepalen van de concrete opgave."²⁶ Dit is niet gebeurd.

²² Bron: Sportnorm voor de Sportieve Stad, Uitwerking Sportvisie 2025, 17-05-2018, vastgesteld door het college van B&W op ?, pag. 3

²³ Bron: Toelichting Bestemmingsplan IJburg 2^e fase, 2009, pag. 39

²⁴ Zie ook citaat 8, 28 en 29.

²⁵ Projectnota Buiteneiland, vastgesteld door het college van B&W op 24-08-2021

²⁶ Bron: 'Ruimte voor ... Amsterdamse referentienorm', pag. 4

3. Omdat het gemeentebestuur tegenstrijdige informatie geeft over het 'woonmilieu' op Centumeiland is niet met zekerheid vast te stellen of de berekening van het benodigde aantal ha sportvelden volgens de correcte cijfers van de Amsterdamse sportnorm heeft plaatsgevonden.

Hierboven hebben we een en ander toegelicht.

2.2.2 Sportvelden voor IJburg, programmatische relatie tussen IJburg 1^e en 2^e fase, en beleidswijziging

7 *“Pas nadat de planvorming van IJburg 1 tot stand kwam, werd gestart met de planvorming van IJburg 2^e fase. IJburg 1^e fase en IJburg 2^e fase vormen weliswaar met elkaar de wijk IJburg, maar kennen voor wat betreft hun ontwikkeling geen afhankelijke relatie. Dat was niet mogelijk vanwege het enkele feit dat ten tijde van de realisatie van IJburg 1^e fase nog niet duidelijk was óf en zo ja, wanneer IJburg 2^e fase gerealiseerd zou worden zodat IJburg 1^e fase voor de programmatische invulling nooit afhankelijk kon zijn van IJburg 2^e fase. (...) De ontwikkeling van IJburg 2 is dus niet voorwaardelijk geweest voor de ontwikkeling van IJburg 1.”* (Verweerschrift pag. 7)

De ontwikkeling van IJburg 1^e en IJburg 2^e fase kende wat betreft de programmatische invulling m.b.t. sportvelden, wel degelijk een afhankelijke relatie. In de eerder genoemde brief uit 2007 van het Dagelijks Bestuur van stadsdeel Zeeburg staat: *“De sportvelden in het Diemerpark en het sportpark in de 2^e fase zijn samen nodig om in de behoefte te voorzien.”*²⁷ De samenhang tussen de sportvelden in het Diemerpark en IJburg 2^e fase blijkt uit een artikel in het gemeenteblad ‘Plan Amsterdam’: *“Op IJburg is bij de planvorming aanvankelijk een goede inschatting gemaakt van de hoeveelheid en diversiteit aan sportvoorzieningen die nodig zijn voor het gebied. In het Diemerpark en op het Centumeiland waren sportparken gepland en in het plan waren drie sporthallen opgenomen. (...) De realisatie van de sportaccommodaties liep alleen niet gelijk op met de oplevering van de eerste woningen. Zodra de eerste bewoners zich op IJburg hadden gevestigd, meldden ze zich al bij het stadsdeel met de vraag waar de sportvoorzieningen bleven. Tegelijkertijd liep de gemeente tegen een aantal onvoorziene omstandigheden aan. De locatie in het Diemerpark waar het grote sportpark [met zes sportvelden²⁸ –red.] moest komen, bleek nog niet geschikt omdat de grond niet vlak genoeg kon worden gemaakt. De velden die voorzien waren voor de tweede fase van de aanleg van IJburg raakten uit beeld omdat de ontwikkeling van IJburg 2 vertraagd werd. (...) Al deze ontwikkelingen hadden tot gevolg dat er te weinig sportaccommodaties waren voor de bewoners van IJburg.”*²⁹

Bijlage 5 bevat het Artikel ‘Sportvoorzieningen in de stadsuitbreidingen van Amsterdam Oost’

In het Diemerpark zouden zes sportvelden komen. In 2013 zijn die in het bestemmingsplan IJburg 1^e fase juridisch planologisch mogelijk gemaakt. In 2015 werden het vijfde en zesde sportveld opgeleverd.³⁰ Vanwege vertraging in de ontwikkeling van IJburg 2^e fase werd een op IJburg 2^e fase (Centumeiland) gepland sportpark vooralsnog niet gerealiseerd. Daardoor kwamen er *“te weinig sportaccommodaties”* voor de bewoners van IJburg 1^e fase. (Op IJburg 2^e fase waren er nog geen bewoners.)

Het was te verwachten dat, toen de ontwikkeling van IJburg 2^e fase na de economische crisis rond 2016 weer ter hand was genomen, er alsnog werk gemaakt zou worden van de sportvelden die tot dan toe niet gerealiseerd waren voor de bewoners van IJburg 1^e fase.

In plaats daarvan wil het gemeentebestuur nu op IJburg 2^e fase alléén sportvelden aanleggen om te voldoen aan de behoefte van de bewoners van IJburg 2^e fase. Het ‘tekort’ aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase wordt daarmee in stand gehouden. Om dat ‘tekort’ op te heffen wil het gemeentebestuur het sportterrein in het Diemerpark nu uitbreiden.

²⁷ Bron: brief van het Dagelijks Bestuur van stadsdeel Zeeburg aan de fractie van de VVD, 23-10-2007

²⁸ Bronnen: Ontwerprapportage Diemerpark, gemeente Amsterdam, december 1995 en Uitvoeringsplan Diemerpark, gemeente Amsterdam, 2002

²⁹ Bron: Artikel ‘Sportvoorzieningen in de stadsuitbreidingen van Amsterdam Oost’, Hugo Hilgers, in Plan Amsterdam 03 | 2015, Gemeente Amsterdam, augustus 2015.

³⁰ Bron: AFC IJburg, jaarverslag 2015-2016

Dat is niet in lijn met eerder afgesproken beleid.

8 *“Het bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland gaat om die reden niet over de ontwikkeling van IJburg 1^e fase, maar over Strandeiland als onderdeel van IJburg 2^e fase. Voor dit plan dient gekeken te worden naar de huidige sportnorm. De raad stelt zich onder verwijzing naar bovenstaande op het standpunt dat daaraan is voldaan.”* (Verweerschrift pag. 7)

Dit is de eerste van twee keer³¹ dat in het verweerschrift staat dat het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland niet gaat over de ontwikkeling van IJburg 1^e fase.

Strandeiland is niet alleen onderdeel van IJburg 2^e fase, maar ook van IJburg als geheel: *“IJburg is één eilandenrijk waarvan de eilanden elk op eigen wijze een bijdrage een bijdrage leveren aan de stad Amsterdam.”*³²

Het bestemmingsplan IJburg 2e fase – Strandeiland gaat niet alléén over Strandeiland *“als onderdeel van IJburg 2^e fase”*. Niet alleen worden er wat betreft aantal woningen en hoeveelheid m² aan sportvelden óók uitspraken gedaan over de ontwikkeling (het programma) van Buiteneiland, maar door méér woningen op IJburg mogelijk te maken dan in de bestemmingsplannen voor IJburg tot nu toe het geval was, heeft het óók gevolgen voor de maatschappelijke voorzieningen en de openbare ruimte in IJburg 1^e fase.³³ Denk bijvoorbeeld aan wachtlijsten voor sportverenigingen. Het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland heeft om die reden óók impact op de ontwikkeling van IJburg 1^e fase. Daar is ten onrechte geen rekening mee gehouden.

Dit is de tweede keer³⁴ dat in het verweerschrift staat dat in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland voldaan zou worden aan de Amsterdamse sportnorm. Onder citaat 6 lichtten we toe dat daaraan niet wordt voldaan.

9 *“Daarnaast geldt als uitgangspunt voor gebiedsontwikkeling in Amsterdam dat iedere ontwikkeling, binnen de projectgrenzen, de voorzieningen realiseert die horen bij het te realiseren programma.”* (Verweerschrift pag. 7)

Hier wordt gesproken over *“projectgrenzen”*. De realisatie van het overgrote deel van de sportvelden voor de bewoners van Strandeiland wordt buiten de projectgrenzen (Strandeiland), namelijk op Buiteneiland, voorzien. Voor het bepalen van de gewenste hoeveelheid m² aan sportvelden op Buiteneiland wordt ook de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van Centrumeiland (en Buiteneiland zelf) meegeteld.

In de notitie ‘Buitensport op IJburg 2’ uit 2018, van de gemeentelijke afdeling ‘Sport en Bos’, worden ook de *“wachtlijsten IJburg 1 – Diemerpark”* meegerekend bij *“de totale opgave voor (anders) georganiseerde veldsporten in fase 2 in de ontwikkeling van IJburg”*. Deze toevoeging aan de opgave wil men echter (zonder dat daaraan een deugdelijk besluit over bestaat) in het Diemerpark oplossen. Hier komen we onder citaat 14 op terug.

Bijlage 6 bevat de notitie ‘De Sportieve Stad – Buitensport op IJburg 2’

10 *“Om te kunnen voorzien in de sportveldbehoefte van IJburg 1^e fase is in het Huisvestingsplan de investeringsopgave opgenomen voor vier extra velden in het Diemerpark (...). Uit de begroting van de gemeente Amsterdam d.d. 19 september 2018 blijkt dat budget voor de uitbreiding reeds is gereserveerd.”* (Verweerschrift pag. 7)

In de 39 pagina’s in het Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023 staat over het Diemerpark één zin: *“Uitbreiding van sportpark IJburg met vier sportvelden om wachtlijsten weg te werken.”*³⁵

³¹ Zie ook citaat 29.

³² Bron: Projectnota Buiteneiland, vastgesteld door het college van B&W op 24-08-2021, pag. 5

³³ In de paragraaf ‘Gevolgen van de toename van het aantal woningen’ in onze brief van 24-01-2022 met de beroepsgronden lichtten wij dit toe.

³⁴ Zie ook citaat 6, 28 en 29.

³⁵ Bron: Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023, vastgesteld door de gemeenteraad op 23-01-2019, pag. 31

Is het terecht om dit dan meteen te kwalificeren als “*investeringsopgave*”?

Door te schrijven dat voor uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark reeds een budget is gereserveerd, wordt in het verweerschrift gesuggereerd dat die uitbreiding al helemaal in kannen en kruiken is. In de genoemde begroting is echter nog slechts sprake van een “*voorbereidingsbudget*”.

In de gemeentebegroting voor 2019 staat: “*Op sportpark IJburg hebben de hockey- en voetbalvereniging wachtlijsten met daarop vele honderden aspirant-leden. (...) In de directe omgeving (IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland) zullen de komende jaren nog veel woningen worden gebouwd. Voor de aanleg van de vier extra velden zal het bestaande bestemmingsplan aangepast moeten worden. Dit proces is ambtelijk al in gang gezet. De uitwerking van het plan voor de kop van het Diemerpark, waar de velden deel van uitmaken, is in december 2018 gereed. Eind 2019 kan naar verwachting gestart worden met de aanleg van de velden.*

*Voorgesteld wordt om een voorbereidingsbudget van € 380.000 beschikbaar te stellen om zodoende bij de Voorjaarsnota 2019 te komen met integrale investeringsaanvraag.”*³⁶

Deze tekst roept een aantal vragen op:

- In de argumentatie om in het Diemerpark vier extra sportvelden te realiseren, staat dat bij dat plan rekening gehouden is met woningbouw op IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland (“*In de directe omgeving (IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland) zullen de komende jaren nog veel woningen worden gebouwd*”). Maar om te kunnen voldoen aan de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland werd toch de Amsterdamse sportnorm gehanteerd? Dan kan woningbouw op IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland toch geen valide argument zijn om het sportterrein in het Diemerpark uit te breiden?
- Aanpassing van het bestaande bestemmingsplan voor het Diemerpark zou “*ambtelijk*” al in gang gezet zijn. Dat is merkwaardig want het moment dat aan de gemeenteraad werd voorgesteld het Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020 – 2023 vast te stellen, was er door de gemeenteraad alleen nog maar besloten om in de begroting voor 2019 een “*voorbereidingsbudget*” beschikbaar te stellen. Is zo’n besluit voldoende om al voorbereidingen te treffen voor aanpassing van het bestemmingsplan?
- Hoe is het mogelijk dat de gemeenteraad een begroting voor 2019 kan vaststellen, waarin staat dat in december 2018 een uitwerkingsplan voor “*de kop van het Diemerpark*” gereed zal zijn, terwijl de gemeenteraad daarover nog geen enkel besluit had genomen?

11 “*Nu met het Huisvestingsplan wordt voorzien in het oplossen van de tekorten aan sportvoorzieningen op IJburg 1^e fase, heeft de raad bij het bestemmingsplan Strandeiland terecht geen rekening hoeven te houden met de tekorten aan sportvoorzieningen op IJburg 1^e fase.*”

(Verweerschrift pag. 7)

Dit is de eerste van in totaal vier keer³⁷ dat in het verweerschrift staat dat in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland geen rekening wordt gehouden met de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase.

Het gemeentebestuur constateert in citaat 11 dat er “*tekorten*” aan sportvoorzieningen zijn op IJburg 1^e fase. Dat er “*tekorten*” zijn wordt echter niet onderbouwd door gegevens en overwegingen.

Waar is de stelling op gebaseerd dat er “*tekorten*” zijn aan sportvoorzieningen op IJburg 1^e fase?

Zoals gezegd staat in het Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023 over het Diemerpark één zin: “*Uitbreiding van sportpark IJburg met vier sportvelden om wachtlijsten weg te werken.*”³⁸

Als de vaststelling dat er tekorten zijn aan sportvoorzieningen op IJburg 1^e fase is gebaseerd op het bestaan van “*wachtlijsten*”, dan zetten we daar grote vraagtekens bij.

³⁶ Bron: Begroting 2019 gemeente Amsterdam, 19-09-2018, vastgesteld op 11-10-2018, pag. 371

³⁷ Zie ook citaat 14, 17 en 30

³⁸ Bron: Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023, vastgesteld door de gemeenteraad op 23-01-2019, pag. 31

Bij de inhoudelijke behandeling van de begroting 2019 zei de waarnemend wethouder Sport: *“Een ander heikel punt zijn de wachtlijsten. Die zijn er niet alleen binnen de ring, zoals in Noord, maar ook buiten de ring zoals in IJburg. Er is niet 100% betrouwbaar inzicht te geven. De vraag is vooral hoe goed en betrouwbaar de wachtlijsten worden gemaakt. En ze zijn niet alleen maar betrouwbaar. Iemand kan op de wachtlijst staan, maar al elders aan het sporten zijn. Dan sta je dus op de wachtlijst om over te stappen.”* De wethouder merkte op dat ‘wachtlijsten’ feitelijk niets meer of minder betekent dan: *“dat er een wens bestaat om bij een club te horen.”*³⁹

In het Sportaccommodatieplan 2015-2020 uit 2015 staat: *“Een goede analyse over het ontstaan van wachtlijsten is dus altijd noodzakelijk om de juiste ingrepen te kunnen doen. De beschikbare informatie is nu vaak onvolledig en versnipperd aanwezig. Voorgesteld wordt dit in de toekomst te coördineren vanuit de gemeente om zo een beter inzicht te krijgen in de wachtlijsten.”*⁴⁰

In het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland is dus geen rekening gehouden met (vermeende) tekorten aan sportvoorzieningen op IJburg 1^e fase. Anderzijds wordt in de argumentatie in de gemeentebegroting 2019 om het sportterrein in het Diemerpark uit te breiden wél rekening gehouden met woningbouw op IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland. Daarin wordt uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark (naast de aanwezigheid van wachtlijsten) ook gemotiveerd met: *“In de directe omgeving (IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland) zullen de komende jaren nog veel woningen worden gebouwd.”* Dit bespraken we onder citaat 10.

Deze manier van besluitvorming is voor ons onbegrijpelijk.

We zien hier bewijs dat er inspanningen zijn verricht om het aantal te realiseren sportvelden op de relatief dure grond op Strandeiland en Buiteneiland tot een uiterst minimum te beperken. Het belang van een goede ruimtelijke ordening wordt op de tweede plaats gezet.⁴¹

12 *“Voor de uitbreiding van het bestaande sportpark IJburg in het Diemerpark wordt een afzonderlijke ruimtelijke procedure opgestart indien het vigerende bestemmingsplan voor het Diemerpark, waar al een uitbreiding van het aantal sportvelden is voorzien, niet volstaat.”*
(Verweerschrift pag. 7)

We zijn benieuwd naar wat wordt bedoeld met de stelling dat er in het Diemerpark *“al een uitbreiding van het aantal sportvelden is voorzien”*. Dit klopt toch niet?

Dat er staat *“indien het vigerende bestemmingsplan (...) niet volstaat”* is vreemd. In het verweerschrift zelf staat (zie hierna citaat 16): *“Voor de daadwerkelijke uitbreiding van Sportpark IJburg met vier sportvelden is een Wabo-procedure nodig (...)”*.⁴² Dat het zonder aanpassing van het vigerende Bestemmingsplan IJburg 1^e fase niet mogelijk is om het aantal sportvelden en parkeerplaatsen in het Diemerpark uit te breiden, blijkt ook uit de gemeentebegroting 2019: *“Voor de aanleg van de vier extra velden zal het bestaande bestemmingsplan aangepast moeten worden.”*⁴³

13 *“Voor nieuwe gebieden, zoals Strandeiland, bepaalt het beleid dat moet worden voorzien in sportgelegenheid om de hoek waarbij de sportnorm wordt gehanteerd voor het bepalen van de omvang van de benodigde sportvoorzieningen.”* (Verweerschrift pag. 7 – 8)

Hier wordt gesproken over *“sportgelegenheid om de hoek”*.

Daar gaat deze beroepsprocedure niet over.

Hieronder lichten we dit toe.

³⁹ Bron: Videoverslag van raadscommissie Zorg, Jeugdsport en Sport, 17-10-2018

⁴⁰ Bron: Sportaccommodatieplan 2015-2022, Gemeente Amsterdam, april 2015, pag. 22

⁴¹ Dit gedrag beschreven we in onze brief van 24-01-2022 met de beroepsgronden, pag. 3

⁴² Bron: Verweerschrift pag. 8

⁴³ Bron: Begroting 2019 gemeente Amsterdam, 19-09-2018, vastgesteld op 11-10-2018, pag. 371

In het stuk Sportnorm voor de sportieve stad worden de bestanddelen van de Amsterdamse sportnorm beschreven. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen "Sport om de hoek – sport en bewegen in de openbare ruimte" en "Sportruimte voor (anders-)georganiseerde buitensport".

| Amsterdamse sportnorm | |
|---|-----------------------------|
| Binnensport | |
| ▪ Sporthallen: | 1 per 24.000 inwoners |
| ▪ Zwembaden: | 1 per 80.000 - 100.000 inw. |
| Buitensport | |
| 'Sport om de hoek' - sport en bewegen in de openbare ruimte | |
| ▪ 1 m ² per woning | |
| Sportruimte voor (anders-)georganiseerde buitensport: | |
| ▪ Centrummilieu: | 2 m ² per woning |
| ▪ Gemengde stadsbuurt: | 5 m ² per woning |
| ▪ Groen/blauw woonmilieu: | 9 m ² per woning |

Onderdelen van de Amsterdamse sportnorm ⁴⁴

Als we spreken over sportvelden hebben we het niet over "Sport om de hoek" maar over "Sportruimte voor (anders-)georganiseerde buitensport", waarvoor in bestemmingsplannen speciale ruimte geclaimd wordt.

"Het realiseren van sport in de openbare ruimte [= "Sport om de hoek" -red.] is een opgave die uitwerking krijgt binnen de ruimtelijke projecten van Koers 2025". ⁴⁵

In de vorige paragraaf (zie onder citaat 5) toen het ging over een vergelijking tussen het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase uit 2009 en het voorliggende (nieuwe) Bestemmingsplan IJburg 2^e fase - Strandeiland, constateerden we ook al dat verweerder geen oog heeft voor het verschil tussen de onderdelen "Sport om de hoek" en "Sportruimte voor (anders-)georganiseerde buitensport" van de Amsterdamse sportnorm.

14 "Strandeiland biedt dus geen oplossing voor de bestaande tekorten op IJburg 1^e fase."

(Verweerschrift pag. 8)

Dit is de tweede keer ⁴⁶ dat in het verweerschrift staat dat in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland geen rekening wordt gehouden met de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase.

Door geen rekening te houden met (vermeende) tekorten op IJburg 1^e fase in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland blijven binnen het huidige juridisch planologische kader de (vermeende) tekorten op IJburg 1^e fase in stand.

Het in stand houden van (vermeende) tekorten op IJburg 1^e fase zou een keuze van het gemeentebestuur kunnen zijn. Maar daar kiest het gemeentebestuur echter niet voor.

In plaats daarvan gaat het er van uit dat het Bestemmingsplan IJburg 1^e fase wel even aangepast kan worden om het sportterrein in het Diemerpark te kunnen uitbreiden.

Dat het sportterrein in het Diemerpark uitgebreid kan worden, is echter nog lang geen uitgemaakte zaak.

Bij citaat 12 schreven we al dat uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark niet mogelijk is binnen het vigerende Bestemmingsplan (IJburg 1^e fase).

⁴⁴ Bron: Sportnorm voor de Sportieve Stad, Uitwerking Sportvisie 2025, 17-05-2018, vastgesteld door het college van B&W op ?, pag. 3

⁴⁵ Bron: Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023, vastgesteld door de gemeenteraad op 23-01-2019, pag. 4

⁴⁶ Zie ook citaat 11, 17 en 30

Het Diemerpark behoort tot de Amsterdamse Hoofdgroenstructuur. In de Structuurvisie Amsterdam 2040 is voorgeschreven dat voor een ingreep in een gebied dat behoort tot de Hoofdgroenstructuur, een advies nodig is van de Technische Adviescommissie Hoofdgroenstructuur (TAC).⁴⁷ De TAC heeft inmiddels twee keer, op 29-01-2021 en 29-10-2021, een negatief preadvies uitgebracht over het plan voor uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark.

Daar kon de gemeenteraad op voorhand en zonder inhoudelijke argumenten, toch niet zomaar aan voorbij gaan?

Om dit op te lossen past het gemeentebestuur een truc toe. Het wil in het Beleidskader Hoofdgroenstructuur het beleid voor de Hoofdgroenstructuur aanpassen om uitbreiding van het sportterrein als passend in gemeentelijk beleid te kunnen presenteren.⁴⁸ Hier komen we onder citaat 21 op terug.

Of uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark mogelijk is, hangt ook af van de resultaten van diverse onderzoeken, zoals over stikstofdepositie en over flora en fauna. Het is bovendien nog volledig onduidelijk hoe men het autoverkeer en parkeren voor het uitgebreide sportterrein denkt veilig te organiseren.

We concluderen dat het besluit van de gemeenteraad om het Strategisch Huisvestingsplan 2020-2023 vast te stellen, met daarin de zin: *“Uitbreiding van sportpark IJburg met vier sportvelden om wachtlijsten weg te werken”*, een zeer lichtzinnig genomen besluit was.

Dat verweerder uit dat besluit vervolgens concludeert dat er daardoor op Strandeiland en Buiteneiland geen rekening gehouden hoeft te worden met de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase getuigt van opportunisme: een bedenkelijke manier van besluitvorming.

Het realiseren van méér sportvelden op IJburg 2^e fase zou een oplossing kunnen zijn om het (vermeende) tekort aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase op te lossen.

In het beleidsstuk ‘Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm’ staat: *“Er blijft een vraagstuk over voor de meer traditionele grote sportvelden die nodig blijven in de stad, door de hoeveelheid die nodig is en door hun grootte. Ze beslaan per stuk een grote ruimte en zijn daardoor lastig te integreren met andere ruimte of efficiënt te positioneren.”* Vervolgens worden enkele suggesties genoemd voor het oplossen van dit vraagstuk. De conclusie luidt: *“Er zijn dus verschillende knoppen om aan te draaien.”*⁴⁹

Door in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland geen oplossing te bieden voor de (vermeende) tekorten op IJburg 1^e fase, wordt er al ‘aan een knop gedraaid’ vóórdat bijvoorbeeld het Beleidskader Hoofdgroenstructuur en de Visie Diemerpark is vastgesteld.

Dit is onbehoorlijk bestuur.

⁴⁷ Dit is beschreven in de Structuurvisie Amsterdam 2040 Economisch sterk en duurzaam, vastgesteld door de gemeenteraad op 17-02-2011, pag. 212 en 214.

⁴⁸ Concept Beleidskader Hoofdgroenstructuur, vrijgegeven door het college van B&W op 14-12-2021.

Dit stuk is bijlage 7 bij het verweerschrift.

⁴⁹ Bron: ‘Ruimte voor ... Amsterdamse referentienorm’, 09-01-2018, pag. 16

2.2.3 Plannen voor het Diemerpark

15 *“Voor wat betreft het vaststellingsbesluit inzake het Strategisch Huisvestingsplan Sport is terecht opgemerkt dat geen inspraak heeft plaatsgevonden. Het Huisvestingsplan is namelijk geen beleidsstuk, maar geeft uitvoering aan het beleid van de gemeente Amsterdam, zoals dat is vastgelegd in de Sportvisie.”* (Verweerschrift pag. 8)

Deze uitspraak geeft de indruk dat er aan ‘beleidsstukken’, in tegenstelling tot stukken waarin uitvoering wordt gegeven aan beleid, wél inspraakmogelijkheden verbonden zijn.

Als dat zo is, waarom was er dan geen inspraak mogelijk op het beleidsstuk ‘Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm’?

16 *“Voor de daadwerkelijke uitbreiding van Sportpark IJburg met vier sportvelden is een Wabo-procedure nodig welke procedure met voldoende rechtswaarborgen omkleed is.”* (Verweerschrift pag. 8)

Dat de hier bedoelde Wabo-procedure *“met voldoende rechtswaarborgen omkleed is”*, is niet van belang. Door in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland geen rekening te houden met (vermeend) tekort aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase laat verweerder blijken deze procedure te beschouwen als niet meer dan een formele administratieve handeling.

17 *“Zoals hiervoor is aangegeven, vormt de vaststelling van het Strategisch Huisvestingsplan Sport een van de redenen waarom in het bestemmingsplan Strandeiland wordt geabstraheerd van de behoefte aan sportvoorzieningen op IJburg 1^e fase.”* (Verweerschrift pag. 8)

Dit is de derde keer⁵⁰ dat in het verweerschrift staat dat in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland geen rekening wordt gehouden met de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase. We verwijzen voor commentaar naar wat we schreven onder de citaten 11 en 14.

Er staat dat de vaststelling van het Strategisch Huisvestingsplan Sport *“een van de redenen is”* om geen rekening te houden met de behoefte aan sportvoorzieningen voor de bewoners van IJburg 1^e fase. Wij zouden graag weten wat de overige redenen waren.

18 *“In reactie op de inhoudelijke gronden die appellanten aanvoeren tegen de uitbreiding van Sportpark IJburg, wordt in de eerste plaats opgemerkt dat deze beroepsgronden niet ter beoordeling voorliggen in het kader van deze procedure, nu het bestemmingsplan niet voorziet in de uitbreiding van Sportpark IJburg.”* (Verweerschrift pag. 8)

We zijn het eens met de opmerking dat deze beroepsprocedure tegen de vaststelling van het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland niet de juiste plek is om gedetailleerd in te gaan op de inhoudelijke gronden tegen de uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark. Onze inhoudelijke opmerkingen over de gevolgen van uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark waren alleen bedoeld om ons standpunt daarover enigszins toe te lichten.

Dit bestemmingsplan voorziet niet in de uitbreiding van ‘Sportpark IJburg’, maar gaat er wel van uit dat ‘Sportpark IJburg’ met vier velden wordt uitgebreid.

Het gaat er ons om dat besluitvorming over uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark niet op voorhand wordt beïnvloed door een besluit over de hoeveelheid m² aan sportvelden op IJburg 2^e fase in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland.

19 *“Op voorhand bestaat bovendien geen reden om aan te nemen dat de gronden van appellanten kunnen slagen. Uit de Visie Diemerpark d.d. 30 januari 2022 (...) volgt dat de gewenste uitbreiding past binnen het vigerende bestemmingsplan IJburg 1^e fase.”* (Verweerschrift pag. 9)

Dat uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark volgens de Visie Diemerpark passend zou zijn in het vigerende Bestemmingsplan IJburg 1^e fase, is een fout in de Visie Diemerpark.⁵¹

⁵⁰ Zie ook citaat 11, 14 en 30

Hierboven (onder citaat 12) merkten we al op dat het zonder aanpassing van het vigerende Bestemmingsplan IJburg 1^e fase niet mogelijk is om het sportterrein in het Diemerpark uit te breiden.

Dat verweerder refereert aan de Visie Diemerpark getuigt van minachting van een democratisch proces.

De Visie Diemerpark is namelijk nog slechts een concept document. Het heeft tot en met 04-04-2022 ter inzage gelegen en er konden zienswijzen op worden ingediend. Wij hebben van die mogelijkheid gebruik gemaakt.

Op dit moment verwerkt het gemeentebestuur de ingediende zienswijzen. Naar aanleiding daarvan kan de Visie Diemerpark nog aangepast worden.

Maar wat was de zin van het indienen van een zienswijze op de Visie Diemerpark als voor verweerder uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark kennelijk al een uitgemaakte zaak is?

20 *“Ook zullen maatregelen worden getroffen om de situatie rondom het parkeerterrein en de ontsluiting daarvan te verbeteren. De voorstellen genoemd in de visie zullen onderdeel zijn van het Uitwerkingsplan sportpark. Op deze wijze beoogt de gemeente Amsterdam de sportvelden met zo min mogelijk overlast van verkeer, geluid en lichtmasten in te passen. De raad stelt zich dan ook op het standpunt dat van een gerechtvaardigde vrees voor overlast en ernstige aantasting van de natuur geen sprake is.”* (Verweerschrift pag. 9)

Het oordeel van de gemeenteraad dat bij uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark niet gevreesd hoeft te worden voor overlast en aantasting van de natuur is nergens op gebaseerd.

Hierboven noemden we het vaststellen van het Strategisch Huisvestingsplan 2020 – 2023 met daarin de zin *“Uitbreiding van sportpark IJburg met vier sportvelden om wachtlijsten weg te werken”*, een zeer lichtzinnig genomen besluit.⁵²

Het overgrote deel van de gemeenteraadsleden had/heeft geen flauw benul van de grote waarde van het Diemerpark voor de biodiversiteit en de zeer problematische ontsluiting van het sportterrein voor auto's. Zij zijn daarover niet door het college van B&W over geïnformeerd.

Het Diemerpark heeft de grootste biodiversiteit van alle Amsterdamse parken.⁵³ Een dag na de publicatie van de Visie Diemerpark, bracht het stadsdeelbestuur een onderzoeksrapport naar buiten van een bureau dat in opdracht van het gemeentebestuur onderzoek had gedaan naar de effecten van *“herontwikkeling en uitbreiding sportvelden”* op de natuur in het Diemerpark. Uit dit onderzoek bleek dat het toevoegen van sportvelden een *“substantiële aantasting van de natuurwaarden”* tot gevolg heeft, *“die negatieve effecten zal hebben op de biodiversiteit in het gebied. Deze effecten zijn te verzachten door een ecologische plus te realiseren en door mitigerende maatregelen te treffen binnen het plangebied (...). Hiermee wordt het verlies aan natuurwaarden echter niet opgeheven.”*⁵⁴

De biodiversiteit in het Diemerpark zou dus onvermijdelijk achteruit gaan als het sportterrein zou worden uitgebreid.

De gemeenteraad werd door het college van B&W ook niet voorgelicht over de problematische ontsluiting van het sportterrein in het Diemerpark voor auto's. Dat is al vanaf de komst van de eerste sportvelden, in 2010, het geval. Er is nog geen schim van uitzicht op een bevredigende oplossing. Dit probleem wordt in de Visie Diemerpark voor de zoveelste keer vooruitgeschoven, nu naar een Uitwerkingsplan.

⁵¹ Concept Visie Diemerpark, 30-01-2022, vrijgegeven door het college van B&W op 15-02-2022.

Dit stuk is bijlage 6 bij het verweerschrift.

⁵² Zie ons commentaar onder citaat 14.

⁵³ In onze zienswijze op de Concept Visie Diemerpark lichten we dit toe.

⁵⁴ Bron: Altenburg & Wymenga, Quicksan natuur Diemerpark te Amsterdam (Noord-Holland) in opdracht van de gemeente Amsterdam, 09-02-2022, pag. 20

Het is zeer de vraag of de gemeenteraad ingestemd zou hebben met de zin over het Diemerpark in het Strategisch Huisvestingsplan Sport 2020-2023 *“Uitbreiding van sportpark IJburg met vier sportvelden om wachlijsten weg te werken”*, als ze van deze zaken kennis had gehad.

21 *“Daarnaast is eind 2021 de vernieuwde Hoofdgroenstructuur door het college vrijgegeven voor inspraak (tot het moment van vaststelling geldt de Structuurvisie 2040). (...) Op deze wijze wordt voorgesorteerd op de uitbreiding van het sportpark conform deze visie. Gelet op het vorenstaande bestaat er dus geen reden om aan te nemen dat de uitbreiding van het sportpark evident onuitvoerbaar is.”* (Verweerschrift pag. 9)

Met hier beschreven *“vernieuwde Hoofdgroenstructuur”* wordt het document ‘Beleidskader Hoofdgroenstructuur’ bedoeld.⁵⁵

Eén van de doelstellingen van het nog vast te stellen Beleidskader Hoofdgroenstructuur is om uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark als passend in gemeentelijk beleid te kunnen presenteren. Dit lichten we toe onder citaat 14.

Dit getuigt van een zeer laakbare besluitvormingsprocedure. Onder citaat 14 schreven we dat de Technische Adviescommissie Hoofdgroenstructuur (TAC) al twee keer een negatief preadvies heeft uitgebracht over het plan voor uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark. Omdat het plan om het sportterrein in het Diemerpark uit te breiden volgens het huidige beleid (Structuurvisie Amsterdam 2040) dus niet mogelijk is, wil men het beleid aanpassen en niet het plan.

We horen hier graag het oordeel van een (bestuurs)rechter over. (Dat hoeft niet in déze beroepsprocedure.)

Voor het Beleidskader Hoofdgroenstructuur geldt hetzelfde als voor de hiervóór genoemde Visie Diemerpark. Dat verweerder refereert aan het Beleidskader Hoofdgroenstructuur getuigt óók van minachting van een democratisch proces. Ook hier hebben we namelijk te maken met een conceptdocument. Het heeft tot en met 13-02-2022 ter inzage gelegen en er konden zienswijzen op worden ingediend. Wij hebben van die mogelijkheid gebruik gemaakt.

Op dit moment verwerkt het gemeentebestuur de ingediende zienswijzen. Naar aanleiding daarvan kan het Beleidskader Hoofdgroenstructuur nog aangepast worden.

We vragen ons af wat de zin van het indienen van een zienswijze op het Beleidskader Hoofdgroenstructuur was, als voor verweerder het mogelijk maken van uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark al een uitgemaakte zaak is.

22 *“Vergelijk ook: AbRvS 21 mei 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1832, r.o. 6.2.”* (Verweerschrift pag. 9)

De procedure bij de Raad van State die hier wordt genoemd, betrof primair het besluit van de stadsdeelraad Oost om de aanleg van een parkeerterrein in het Diemerpark mogelijk te maken. Het is ons niet duidelijk wat de reden is om deze verwijzing in het verweerschrift op te nemen. Wat beoogt verweerder met het opnemen van deze verwijzing in het verweerschrift?

⁵⁵ Concept Beleidskader Hoofdgroenstructuur, vrijgegeven door het college van B&W op 14-12-2021

2.3 HET WONINGBOUWPROGRAMMA

2.3.1 Afspraken/convenanten

23 *“De stichting stelt zich te baseren op de Toelichting Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland, waaruit zou blijken dat er nagenoeg 10.448 woningen zijn gerealiseerd in IJburg 1^e fase (...).”* (Verweerschrift pag. 10)

Dit klopt niet. Wij zeggen niet dat uit de Toelichting Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland zou blijken dat er *“nagenoeg 10.448”* woningen zijn gerealiseerd in IJburg 1^e fase.

Het getal 10.448 als zijnde het aantal woningen dat op IJburg 1^e fase is voorzien, staat in een brief van projectmanager ‘Vernieuwing Diemerpark’ van 28-05-2021. Hij schrijft: *“We voorzien dat IJburg 1 uiteindelijk uit 10.448 woningen zal bestaan.”*⁵⁶

Bijlage 6 bevat de brief van projectmanager ‘Vernieuwing Diemerpark’ van 28-05-2021.

Overigens wordt onze organisatie in het verweerschrift ten onrechte aangemerkt als *“stichting”*.

24 *“Het is juist dat op IJburg 1 inmiddels circa 10.000 woningen zijn gerealiseerd.”*
(Verweerschrift pag. 10)

Het aantal gerealiseerde woningen op IJburg is in deze procedure niet van belang.

Daarentegen is het aantal woningen dat met het vaststellen van het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland op IJburg mogelijk wordt gemaakt wèl relevant.

Het in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland voorziene aantal van 8.000 woningen op Strandeiland heeft tot gevolg dat er in de nog niet volledig gerealiseerde uitbreidingswijk IJburg (een VINEX-locatie) geen 18.000 woningen gebouwd kunnen worden, zoals de gemeenteraad op 04-09-1994 besloot en tijdens het referendum over IJburg in 1997 aan de bewoners van Amsterdam voorspiegelde, maar 20.448 woningen.

Dit is een verdichting met 13,6 %.⁵⁷

Bijlage 7 bevat het besluit van de gemeenteraad van 04-09-1994.

25 *“Centraal staat de vraag of het bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland dat 8.000 woningen mogelijk maakt, voorziet in een goede ruimtelijke ordening waarbij IJburg 2^e fase in totaal 10.000 woningen voorziet.”* (Verweerschrift pag. 10)

In het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland dient niet alleen een goede ruimtelijke ordening op Strandeiland of IJburg 2^e fase nagestreefd te worden, maar op héél IJburg.

Het mag niet zo zijn dat verdichting op Strandeiland een negatieve invloed heeft op de ruimtelijke ordening elders op het eilandenrijk waar IJburg uit bestaat. Van een negatieve invloed van de verdichting op de ruimtelijke ordening van IJburg is sprake als daarvoor extra sportvelden in het Diemerpark zouden komen.

Voor onze vereniging staat óók de vraag centraal of de besluitvorming over het Diemerpark op een manier plaatsvindt die past bij de democratische rechtsstaat die ‘Nederland’ pretendeert te zijn.

26 *“De raad stelt zich voorts op het standpunt dat het referendum en geen van de door de stichting genoemde documenten een bindend karakter hebben. Hieraan kunnen zij dan ook geen afdwingbare rechten en plichten ontleen.”* (Verweerschrift pag. 10)

Opnieuw wordt onze organisatie ten onrechte een *“stichting”* genoemd.

In het stuk ‘Ontwikkeling woningbouwprogramma op IJburg’ noemen we diverse, officieel door de gemeenteraad vastgestelde besluiten en uitspraken van bestuurders, die wijzen op het besluit om op

⁵⁶ Bron: brief van de projectmanager ‘Vernieuwing Diemerpark’ aan Vrienden van het Diemerpark, 28-05-2021, pag. 3

⁵⁷ Zie ook het stuk ‘Ontwikkeling woningbouwprogramma op IJburg’, Vrienden van het Diemerpark, 21-01-2022.

Dit stuk is bijlage 12 bij onze brief van 24-01-2022 met de beroepsgronden.

IJburg 18.000 woningen te realiseren.⁵⁸ In het verweerschrift wordt niet ontkend dat het gemeentebestuur dit getal ook noemde in de voorlichting aan Amsterdammers in de campagne in verband met het referendum over IJburg in 1997.

Wat verstaat verweerder onder een “*bindend karakter*”?

Het besluit van de gemeenteraad van 04-09-1994 tot het aanleggen van IJburg met 18.000 woningen had toch zeker wel een “*bindend karakter*”?⁵⁹

Een betrouwbare overheid legt verantwoording af over belangrijke beleidswijzigingen. Daarom dient het gemeentebestuur verantwoording af te leggen over het ophogen met 13,6% van het aantal mogelijke woningen op IJburg dat tijdens het referendum werd voorgespiegeld.

Wat zijn de gevolgen van deze verdichting, voor- en nadelen voor IJburg en de omgeving?

Het college van B&W had in ieder geval de gemeenteraad hierover bij het vaststellen van het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland expliciet moeten informeren. Dat is niet gebeurd.

Overigens stellen we vast dat in dit verweerschrift zelf (ook) wordt verwezen naar documenten die geen “*bindend karakter*” hebben. De meest pregnante voorbeelden daarvan zijn de eerder genoemde concept stukken Visie Diemerpark en het Beleidskader Hoofdgroenstructuur (zie hierboven paragraaf 2.2.3). Deze stukken zijn op dit moment nog onderwerp van zienswijzenprocedures.

Heeft het beleidsstuk ‘Ruimte voor... Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen’ (niet vastgesteld door de gemeenteraad) voor wat betreft sportvoorzieningen een “*bindend karakter*”?

Kunnen aan de Projectnota Buiteneiland (niet vastgesteld door de gemeenteraad) rechten en plichten ontleend worden?

Heeft het vigerende Bestemmingsplan IJburg 1^e fase (2013, vastgesteld door de toenmalige stadsdeelcommissie Oost), waarin maximaal zes sportvelden in het Diemerpark mogelijk zijn, een “*bindend karakter*”? Zo ja, hoe kan het dan dat de gemeenteraad op een ‘achternamiddag’ in een ‘Strategisch Huisvestingsplan Sport’ kan besluiten om daar nog vier sportvelden aan toe te voegen?

27 “*De onderzoeken die ten grondslag liggen aan het bestemmingsplan – en door appellanten niet worden bestreden – tonen aan dat sprake is van een goede ruimtelijke ordening.*”

(Verweerschrift pag. 10)

Dit is een merkwaardige stelling. Eén van de onderzoeken die ten grondslag liggen aan het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase - Strandeiland, is het onderzoek naar de hoeveelheid m² aan sportvelden die er op Strandeiland en Buiteneiland zou moeten komen. Dit onderzoek wordt wel degelijk door ons bestreden.

Er is op IJburg beslist geen sprake van een goede ruimtelijke ordening als er in het Diemerpark nóg meer sportvelden zouden komen. In onze zienswijze op de Visie Diemerpark lichten we dit toe. De discussie over sportvelden in het Diemerpark mag in ieder geval niet bezwaard worden door een (prematuur) besluit over een maximale hoeveelheid m² aan sportvelden op Strandeiland en Buiteneiland.

⁵⁸ Het stuk ‘Ontwikkeling woningbouwprogramma op IJburg’, Vrienden van het Diemerpark, 21-01-2022.

⁵⁹ Het besluit van de gemeenteraad van 04-09-1994 om op IJburg 18.000 woningen te realiseren is bijlage 9.

2.3.2 Gevolgen van de toename van het aantal woningen

28 *“Conform de sportnorm (...) worden tijdens de aanleg van Strandeiland tijdelijke sportvoorzieningen gerealiseerd.”* (Verweerschrift pag. 11)

Deze beroepsprocedure gaat niet over *“tijdelijke sportvoorzieningen”*.

Het gaat in deze beroepsprocedure over de voorziene hoeveelheid m² aan definitieve sportvelden op Strandeiland en Buiteneiland en de gevolgen daarvan voor de ruimtelijke ordening op IJburg.

Dit is de derde keer ⁶⁰ dat in het verweerschrift staat dat in het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland voldaan zou worden aan de Amsterdamse sportnorm. Onder citaat 6 lichtten we toe dat daaraan niet wordt voldaan.

29 *“Opnieuw stelt de raad dat het voorliggende plan de ontwikkeling van Strandeiland betreft en niet de ontwikkeling van IJburg 1^e fase. Voor dit plan wordt gekeken naar de sportnorm zoals deze nu geldt en aan deze norm wordt voldaan. Hierbij wordt rekening gehouden met de komst van 800 extra woningen in plaats van 2.248 extra woningen.”* (Verweerschrift pag. 11)

Dit is de tweede keer ⁶¹ dat in het verweerschrift staat dat het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland niet de ontwikkeling van IJburg 1^e fase betreft. Onder citaat 8 lichtten we toe dat dit bestemmingsplan impact heeft op alle eilanden die IJburg vormen.

Dit is de vierde keer ⁶² dat in het verweerschrift staat dat in het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland voldaan zou worden aan de Amsterdamse sportnorm. Onder citaat 6 lichtten we toe dat daaraan niet wordt voldaan.

In het citaat worden appels met peren vergeleken, namelijk het aantal extra woningen ten opzichte van het (oude) Bestemmingsplan IJburg 2^e fase (800 extra woningen) en het aantal extra woningen dat op héél IJburg mogelijk wordt gemaakt (2.448 – dus niet 2.248).

Eind 2017 schreef een ambtenaar van de gemeentelijke afdeling ‘Sport en Bos’ in een notitie ‘Cijfers m.b.t. buitensport voor het gebied groot IJburg’ dat er op IJburg maximaal 18.700 woningen zouden komen: 10.700 op IJburg 1^e fase en maximaal 8.000 op IJburg 2^e fase.

Aantal woningen op IJburg en Zeeburgereiland

De onderstaande aantallen zijn gebaseerd op het totaal te realiseren aantal woningen. Voor de IJburg tweede fase geldt dat de plannen nog in ontwikkeling zijn en niet exact kan worden aangegeven hoeveel woningen en buitensport er komt.

| | |
|----------------------------|--|
| IJburg 1 ^e fase | 10.700 woningen - blauwgroen woonmilieu |
| Zeeburgereiland | 9.000 woningen – gemengde stadsbuurt |
| IJburg 2 ^e fase | tussen de 6.500 – 8.000 woningen blauwgroen woonmilieu |

Voorlichting door het gemeentebestuur eind 2017 ⁶³

Bijlage 8 bevat het stuk ‘Cijfers m.b.t. buitensport voor het gebied groot IJburg’.

Bovengenoemde voorlichting betekent dat er eind 2017 nog geen sprake was van een aanzienlijke toename van het aantal woningen op IJburg ten opzichte van het ontwerp voor IJburg uit 1994.

Het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase uit 2009 maakte op IJburg 2^e fase de realisatie van 9.200 woningen mogelijk. Daar worden in het voorliggende Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland

⁶⁰ Zie ook citaten 6, 8 en 29.

⁶¹ Zie ook citaat 8.

⁶² Zie ook citaten 6, 8 en 28.

⁶³ Bron: Cijfers m.b.t. buitensport voor het gebied groot IJburg, gemeente Amsterdam, afdeling ‘Sport en Bos’, 10-11-2017

800 woningen aan toegevoegd. Op héél IJburg worden daardoor 2.448 woningen méér mogelijk gemaakt dan de 18.000 woningen op IJburg die het gemeentebestuur ten tijde van het referendum aan de Amsterdammers voorspiegelde.

Voor héél IJburg geldt dus dat er voor de bewoners van 2.448 woningen behoefte aan extra sportvelden is gecreëerd. Dat in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland alleen rekening gehouden is met de behoefte aan sportvoorzieningen voor de bewoners van IJburg 2^e fase, houdt in dat het gemeentebestuur op Strandeiland en Buiteneiland slechts voor 800 van die extra 2.448 woningen extra sportvelden wil realiseren.

Door de vaststelling van het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland wordt het onmogelijk gemaakt om op Strandeiland en Buiteneiland het (vermeende) tekort aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase op te heffen.

Dit legt een hypotheek op de besluitvorming die er ten aanzien van het plan voor uitbreiden van het sportterrein in het Diemerpark nog moet plaatsvinden.

Dit betitelen we als onbehoorlijk bestuur.

30 *“Tot slot weerspreekt de raad de stelling dat het realiseren van extra woningen op Strandeiland verband houdt met de uitbreiding van sportvelden in het Diemerpark. Met het Strategisch Huisvestingsplan Sport uit 2018 werd namelijk al voorzien in de uitbreiding van het sportpark ten behoeve van de bewoners van IJburg 1^e fase.”* (Verweerschrift pag. 11)

Dit is de vierde keer⁶⁴ dat in het verweerschrift staat dat in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland geen rekening wordt gehouden met de behoefte aan sportvelden voor de bewoners van IJburg 1^e fase. We verwijzen voor commentaar naar wat we schreven onder citaat 11 en 14.

31 *“Die uitbreiding [van het sportterrein in het Diemerpark –red.] moet volledig los worden gezien van de ontwikkeling van Strandeiland als onderdeel van IJburg 2^e fase.”* (Verweerschrift pag. 11)

Dat uitbreiding van sportvelden in het Diemerpark volledig los gezien moet worden van de ontwikkeling van Strandeiland is onzin. Daarvoor voeren we de volgende argumenten aan.

1. Het is in tegenspraak met gemeentebegroting voor 2019, waarin als argument om in het Diemerpark vier extra sportvelden aan te leggen, staat: *“In de directe omgeving (IJburg 2^e fase en Zeeburgereiland) zullen de komende jaren nog veel woningen worden gebouwd”*.⁶⁵

Hier wordt dus rechtstreeks een verband gelegd tussen uitbreiding van het sportterrein in het Diemerpark en ontwikkelingen die in het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland mogelijk worden gemaakt.

2. In 2018 is een notitie opgeleverd door de gemeentelijke afdeling ‘Sport en Bos’, met het programma voor *“(anders) georganiseerde veldsporten”*. Het is in tegenspraak met het stuk ‘Buitensport op IJburg 2’, dat door de gemeentelijke afdeling ‘Sport en Bos’ was opgesteld ten behoeve van de plannen voor Strandeiland en Buiteneiland. In dat stuk staat: *“De totale opgave voor (anders) georganiseerde veldsporten in fase 2 van de ontwikkeling van IJburg (inclusief Diemerpark) bedraagt (...)”*⁶⁶

Bijlage 9 bevat het stuk ‘Buitensport op IJburg 2’.

3. Het is in tegenspraak met het stuk Sportnorm voor de Sportieve Stad, waarin staat: *“Het huidige tekort op IJburg zal worden meegenomen in de uitwerking van het sportprogramma IJburg 2”*.⁶⁷

⁶⁴ Zie ook citaten 11, 14 en 17.

⁶⁵ Bron: Begroting 2019 gemeente Amsterdam, 19-09-2018, vastgesteld op 11-10-2018, pag. 371

⁶⁶ Bron: De Sportieve stad - Buitensport op IJburg 2, gemeente Amsterdam, juli 2018

⁶⁷ Bron: Sportnorm voor de Sportieve Stad, Uitwerking Sportvisie 2025, 17-05-2018, vastgesteld door het college van B&W op ?, pag. 6

In bovenstaande stukken is te zien dat het plan om het sportterrein in het Diemerpark uit te breiden wel degelijk samenhangt met de ontwikkeling van Strandeiland (en Buiteneiland).

In onze brief van 24-01-2022 met de beroepsgronden spreken we over een beleidswijziging ten aanzien van de locaties van sportvelden voor de bewoners van IJburg: in plaats van op IJburg 2^e fase voldoende sportvelden te realiseren om óók het (vermeende) tekort aan sportvelden van de bewoners van IJburg 1^e fase te compenseren, wil men het sportterrein in het Diemerpark uitbreiden.

Dit impliceert een beleidswijziging waaraan geen ruchtbaarheid is gegeven. Dit is onbehoorlijk bestuur.

2.4 BUITENEILAND

32 *“Uit het raadsbesluit van 11-11-2021 tot vaststelling van het bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland (...) volgt dat er maximaal 500 woningen op IJburg gerealiseerd zullen worden. Met dit besluit heeft de gemeenteraad het maximum woningen op Buiteneiland juridisch willen borgen. De keuze voor het terugbrengen van het aantal woningen op Buiteneiland volgt op de door het college van B&W vastgestelde Projectnota Buiteneiland d.d. 24-08-2021 (...)”* (Verweerschrift, pag. 11)

Het hier genoemde besluit van de gemeenteraad op 11-11-2021 is voor ons onvoldoende overtuigend om onze zorg weg te nemen dat de gemeenteraad, zich beroepend op het vigerend bestemmingsplan voor Buiteneiland (Bestemmingsplan IJburg 2^e fase), in een volgende bestuursperiode gaat besluiten dat er op het Buiteneiland, in plaats van sportvelden, woningen komen, waardoor de druk op het Diemerpark wordt opgehoogd om daarin nog meer sportvelden te realiseren.

We hebben er geen vertrouwen in dat iemand zich dan het genoemde gemeenteraadsbesluit van 11-11-2021 nog herinnert.

We hebben er ook enkele vragen over.

In de Projectnota Buiteneiland staat: *“Een definitief besluit of er op Buiteneiland wel of geen woningbouw op Buiteneiland komt zal binnen tien jaar aan de raad worden voorgelegd.”*⁶⁸

- Is het raadsbesluit van 11-11-2021 het hier beschreven *“definitieve besluit”*?

In de Projectnota Buiteneiland staat ook: *“Mogelijke reductie van woningen op Buiteneiland kan wellicht gecompenseerd worden met extra woningen op Strandeiland. Hiervoor is nader onderzoek nodig.”*

- Moeten we uit het raadsbesluit van 11-11-2021 opmaken dat het hier bedoelde onderzoek inmiddels heeft plaatsgevonden?

In paragraaf 1 ‘Voorgeschiedenis: bestemmingsplan IJburg 2^e fase’ schreven we dat een nieuw bestemmingsplan voor Buiteneiland ten minste even noodzakelijk is als een nieuw bestemmingsplan voor Strandeiland. Dit wordt bevestigd in de Projectnota Buiteneiland: *“Buiteneiland maakt onderdeel uit van het vigerend bestemmingsplan IJburg 2^e fase uit 2009. Het ruimtelijk frame en de omschreven ambities in deze projectnota kunnen niet allemaal binnen dit vigerend beleid gerealiseerd worden waardoor het noodzakelijk is een nieuw juridisch planologisch kader op te gaan stellen.”*⁶⁹

In onze brief van 24-01-2022 met de beroepsgronden vroegen we waarom er niet gekozen is voor de productie van een bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland + Buiteneiland.

Deze vraag wordt in het verweerschrift niet beantwoord.

In de Projectnota Buiteneiland staat over het juridisch kader m.b.t. Buiteneiland: *“Om te komen tot een nieuw juridisch kader zou normaliter in 2021 gestart worden met een Milieu Effect Rapportage (MER) en een bestemmingsplan. Echter, door de invoering van de Omgevingswet (Ow; verwacht op 01-07-2022) is het niet haalbaar om deze producten nog dit jaar [= 2021 –red.] in procedure te krijgen. De gebiedsontwikkeling van Buiteneiland moet anticiperen op de invoering van deze nieuwe wetgeving. (...) Medio 2021 wordt door het Rijk het besluit genomen of de Omgevingswet wordt ingevoerd naar verwachting op 01-07-2022 of dat invoering alsnog wordt uitgesteld. Wanneer besloten wordt om de*

⁶⁸ Bron: Projectnota Buiteneiland, vastgesteld door het college van B&W op 24-08-2021, pag. 51

⁶⁹ Bron: Projectnota Buiteneiland, vastgesteld door het college van B&W op 24-08-2021, pag. 65

invoering uit te stellen, dan is het mogelijk dat de gemeente Amsterdam voor de gebiedsontwikkeling alsnog terugvalt op het traject MER en bestemmingsplan.”⁷⁰

Inmiddels heeft het kabinet besloten om de Omgevingswet niet op 01-07-2022 in te voeren, maar uit te stellen tot 01-01-2023.⁷¹ Voor de productie van een nieuw juridisch planologisch kader voor Buiteneiland kan dat opnieuw uitstel betekenen.

Vanwege de sterke ruimtelijke relatie tussen Strandeiland en Buiteneiland en de rechtszekerheid die een bestemmingsplan biedt, zou het Bestemmingsplan IJburg 2^e fase – Strandeiland pas vigerend mogen worden op het moment dat er óók een (nieuw) juridisch planologisch kader voor Buiteneiland bestaat.


3. Conclusie

Wij zien in het verweerschrift geen valide argumenten om ons beroep ongegrond te verklaren. Integendeel, in het verweerschrift zien wij nog veel meer aanwijzingen dat de besluitvorming ten aanzien van het voorliggende bestemmingsplan ernstig te wensen over laat. We hopen dat in deze reactie op het verweerschrift duidelijk te hebben gemaakt.

Met vriendelijke groet,
namens het bestuur van vereniging Vrienden van het Diemerpark

Kees Lakerveld

Leen Pauwels



Vrienden van het Diemerpark | IJburglaan 904 | 1087 GE Amsterdam

✉ vriendenvanhetdiemerpark@gmail.com

⁷⁰ Bron: Projectnota Buiteneiland, vastgesteld door het college van B&W op 24-08-2021, pag. 51

⁷¹ Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/nieuws/2022/02/24/kabinet-besluit-tot-nieuwe-invoeringsdatum-omgevingswet-1-januari-2023>